

СЕКЦІЯ 4 ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА

УДК 373.5.016:[911.3:33]

DOI 10.32999/ksu2413-7391/2019-10-27

Гаврюшенко Г.В.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри географії
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ «УКРАЇНА І СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО» (НА ПРИКЛАДІ РОЗДІЛУ «ВТОРИННИЙ СЕКТОР ГОСПОДАРСТВА»)

У статті систематизовано методичні рекомендації щодо формування економічних компетентностей учнів під час викладання шкільного курсу географії «Україна і світове господарство». Рекомендації подано на прикладі викладання розділу «Вторинний сектор господарства». Особливу увагу приділено використанню таких методичних прийомів, як «Мозковий штурм», «Математична хвилинка», «Хвилинка інтернету», «Реклама», «Набуваємо практичних навичок», «Працюємо самостійно», «Поміркуйте» тощо. Обґрунтовано, що формуванню економічних компетентностей учнів значною мірою сприяють рольові (імітаційні) ігри. Наведено конкретні приклади імітаційних ігор під час вивчення розділу «Вторинний сектор господарства». Запропоновано застосовувати на уроках прийом «Географічний кінозал», що передбачає онлайн-спостереження за технологічними процесами на офіційних сайтах провідних підприємств України. Таке завдання не лише сприяє формуванню економічних компетентностей, але й має чітко виражену профорієнтаційну спрямованість. Обґрунтовано доцільність проведення учнівських міні-досліджень під час вивчення розділу «Вторинний сектор господарства» та запропоновано конкретні приклади таких мінідосліджень.

Ключові слова: економічні компетентності, підприємливість, вторинний сектор господарства, методичні прийоми, імітаційні ігри, учнівські мінідослідження.

Havriushenko H.V. METHODOLOGICAL APPROACHES TO FORMATION OF THE ECONOMIC COMPETENCES OF STUDENTS IN TEACHING OF SCHOOL COURSE OF GEOGRAPHY "UKRAINE AND THE WORLD ECONOMY" (ON THE EXAMPLE OF SECTION "SECONDARY SECTOR OF ECONOMY")

The article focused on the fact that one of the basic competencies of modern students is economic competence, which is a process of not only mastering of economic information, but also the formation of skills to evaluate, synthesize and apply this information in real life to solve practical problems and important situations.

It is noted that with the existing structure of school education, initial stage of formation of economic competencies of students begins on geography lessons in course "Ukraine and the World Economy".

It is noted that new methodological approaches are emerging all the time, methods of teaching of geography at school are being improved, priorities and content of economic education are changing.

It is marked that due to this it is necessary to improve the teaching of school course of geography «Ukraine and the World Economy» through the use of active teaching methods, as well as pedagogical technologies that primarily develop students' cognitive, communicative and personal activities.

The need to teach the school course of geography "Ukraine and the World Economy" using such methodical techniques as "Brainstorming", "Mathematical Minute", "Internet Minute", "Advertising", "Acquiring Practical Skills", "Working independently", "Think" and others is noted.

It is substantiated that role-playing (imitation) games contribute significantly to the formation of students' economic competencies.

Concrete examples of simulation games during study the section "Secondary Sector of the Economy" are given.

It is proposed to apply the "Geographic cinema hall" at the lessons, which provides online monitoring of technological processes on the official websites of leading enterprises of Ukraine.

Such a task contributes not only to formation of economic competences, but also has a clearly defined vocational orientation.

The expediency of conducting student mini-studies during study of section “Secondary sector of the Economy” is substantiated and concrete examples of such mini-studies are proposed.

Key words: economic competence, entrepreneurship, secondary sector of the economy, teaching methods, simulation games, student mini-studies.

Постановка проблеми. В Україні значна чисельність педагогів останнім часом досліджують питання, пов’язані з компетентнісно орієнтованим навчанням. Значна увага до такого навчання зумовлена не лише розвитком ринкових відносин в Україні, її інтеграцією до ЄС та орієнтацією на європейський освітній простір, але й швидкими змінами інформаційних технологій. Усе це впливає на рівень вимог до підготовки учнів загальноосвітньої школи: перспективою майбутнього є не кваліфікаційна модель фахівця, а компетентнісна. Саме тому поняття «компетенція», «компетентність» у теперішній час є одними з найуживаніших в освітньому процесі.

Однією з базових компетентностей сучасних учнів є *економічна компетентність*, що являє собою процес не лише оволодіння економічною інформацією, але й формування вмінь і навичок оцінки, узагальнення та використання цієї інформації в реальному житті для розв’язання практичних завдань та життєво важливих ситуацій.

За існуючої структури шкільної освіти саме на уроках географії в курсі «Україна і світове господарство» розпочинається початковий етап формування економічних компетентностей учнів. Отже, нагальною стає необхідність удосконалення викладання цього курсу географії у школі шляхом використання активних методів навчання, а також педагогічних технологій, які розвивають передусім пізнавальну, комунікативну і особистісну активність учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання вдосконалення змісту і методики навчання географії на сучасному етапі досліджували вітчизняні економ-географи і методисти: М.В. Багров, Л.М. Булава, Й.Р. Гілецький, Ф.Д. Заставний, Т.Г. Назаренко, Л.І. Круглик, С.Г. Кобернік, В.П. Корнеєв, С.П. Кузик, П.О. Масляк, Я.Б. Олійник, М.М. Паламарчук, М.Д. Пістун, А.Й. Сиротенко, О.Г. Стадник, О.М. Топузов, О. Г. Топчієв, Б.П. Яценко та інші.

Значний внесок у формування економічних компетентностей учнів у сучасних умовах ринкового господарювання зробили М.В. Вачевський, О.М. Камишанченко, Г.С. Костюк,

В.І. Лозова, Л.М. Новікова, Н.О. Пасічник, І.Ф. Прокопенко, О.В. Решетняк, А.В. Усова, О.Т. Шпак та ін.

Разом із тим увесь час виникають нові методичні підходи, вдосконалюються прийоми викладання дисципліни, змінюються пріоритети та зміст економічної освіти. Усе це зумовлює актуальність нашої публікації.

Метою статті є систематизація методичних рекомендацій щодо формування економічних компетентностей учнів у шкільному курсі географії «Україна і світове господарство» (на прикладі викладання розділу «Вторинний сектор господарства»).

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час вивчення розділу «Вторинний сектор господарства» в курсі «Україна і світове господарство» учні мають дізнатися про:

- склад вторинного сектора господарства та його значення для розвитку економіки;
- взаємозв’язок між рівнем економічного розвитку країни і рівнем концентрації виробництв вторинного сектора;
- сировинну базу для розвитку виробництв переробної промисловості;
- типи електростанцій за джерелом енергетичних ресурсів, види чорних і кольорових металів, хімічної продукції, продукції машинобудівних підприємств, тканин та сировини для їх виробництва;
- традиційні виробництва харчових продуктів різних країн світу;
- сучасні тенденції розвитку і розміщення виробництва вторинного сектора господарства;
- наслідки впливу різних виробництв вторинного сектора на довкілля (Кобернік, 2017, с. 120).

Під час вивчення теми «Виробництво та постачання електроенергії» *формування економічних компетентностей учнів проявляється* через порівняння собівартості електроенергії на електростанціях різних типів, а також через оцінювання переваг використання альтернативних відновлюваних джерел енергії для потреб родини/громади. Із цією метою, *використовуючи прийом «Математична хвилинка»*, доцільно запропонувати учням вирішити таку

задачу: «Визначте, який спосіб примноження доходів за 10 років є більш вигідним – зберігання коштів на накопичувальному депозиті чи вкладання їх у розміщення й під'єднання до централізованої енергомережі сонячних панелей на даху приватного будинку? Ставка за накопичувальними депозитами в євро для населення в середньому в Україні становить 7,0% на рік. Вартість придбання та встановлення на даху приватного будинку сонячних батарей для виробництва електричного струму потужністю 10 Квт коштує 12 000 євро. За рік виробляється 11 000 кВт/год. Сім'я із чотирьох осіб у середньому споживає 400 кВт/год на місяць. У централізовану мережу можна продати електричний струм за тарифом 5,34 грн/кВт/год.» (Гільберг, 2017, с. 114).

Подібні задачі сприяють не лише формуванню економічної, але й математичної, фінансової та підприємницької компетентності. Отже, після проведення нескладних розрахунків учні мають переконатися в тому, що вкладання коштів у виробництво сонячної електроенергії з економічної точки зору є значно вигіднішим, ніж збереження їх на депозитному рахунку.

Під час вивчення гідравлічних електростанцій (ГЕС) можна довести учням економічну недоцільність побудови ГЕС на рівнинних річках України. Для цього їм необхідно буде пригадати з курсу фізичної географії України, що таке «похил» та «падіння» річки, та, відповідно, розрахувати значення падіння для рівнинних річок України. Крім того, обов'язково варто зазначити, які негативні наслідки для природи нашої держави мало спорудження ГЕС.

З метою формування такого важливого з точки зору не лише географії, але й економіки поняття, як «енергозбереження», доцільно запропонувати учням ознайомитися з рекомендаціями щодо енергозбереження в побуті (на сайті Державного агентства з ефективності та енергозбереження України: <http://saee.gov.ua/>) та зазначити, якими із цих рекомендацій учні вже користуються, а якими, можливо, користується їхня родина. Також можна запропонувати учням зібрати дані та обчислити, якою буде економія від заміни у їхній оселі ламп розжарювання на енергозберігаючі.

Крім того, найбільш зацікавленим учням можна запропонувати розробити Програму енергозбереження для родини, школи, міста. Для цього варто скористатися інформацією,

що міститься в Інформаційній брошурі «Програма підтримки населення до впровадження енергоефективних заходів», що міститься на сайті Державного агентства з ефективності та енергозбереження України та доступна за посиланням: http://saee.gov.ua/sites/default/files/pictures/df_3_falca_GENERAL_2_v17_press.pdf. Слід зазначити, що учням необхідно буде не лише розробити Програму енергозбереження, але й обґрунтувати її економічні та соціальні переваги.

На етапі закріплення знань про електроенергетику можна використати прийом «Реклама», запропонувавши учням сформулювати короткі тези для потенційних інвесторів, щоб вони вклали кошти в електроенергетику України.

Однією з найдавніших складових частин світової та української промисловості, якій завжди належала провідна роль у господарстві, є металургія. Під час вивчення теми «Металургійне виробництво» економічна компетентність учнів проявляється в розумінні ними необхідності збагачення рудної сировини та вмінні оцінювати переваги використання вторинної сировини для виробництва металів. Учням слід нагадати, що існують різні способи збагачення мінеральної сировини, засновані на різниці якостей руди та пустої породи (вага, коефіцієнт тертя, електростатичний заряд тощо). Дедалі більше руди починають використовувати комплексно. Наприклад, руди кольорових металів Японія порівняно з СРСР використовувала ефективніше більше ніж на 500%.

В якості домашнього завдання можна запропонувати учням знайти в мережі Інтернет коротке відео про збагачення рудної сировини. Крім того, можна дати учням таке проблемне завдання: «Поміркуйте, як люди задовольнятимуть потреби в металах, коли виснажаться поклади рудних ресурсів у земній корі?».

Перспективи використання вторинної сировини учні зможуть з'ясувати також і за допомогою такого прийому, як «Набуваемо практичних навичок». Так, учням слід нагадати, що важливою частиною розвитку кольорової металургії є заготівля й перероблення брухту алюмінію, міді, свинцю та інших металів. Зважаючи на ціну цих металів, слід запропонувати учням з'ясувати, в яких побутових приладах їх найбільше і як їх можна використати після закінчення терміну експлуатації.

Розвивати наукове, технологічне мислення, ерудицію, зацікавленість в отриманні найсучаснішої економічної інформації допомагає

прийом «Хвилинка Інтернету». Так, можна дати учням завдання: на сайті Асоціації світових виробників сталі (<http://www.worldsteel.org>) в розділі *Publications* відкрити інформацію у віконці *World Steel in Figures* та, відповідно, з'ясувати місце України у виробництві сталі – загальному та на душу населення (картосхеми) (Павлюк, 2017, с. 144).

На етапі закріплення знань про металургійне виробництво (рефлексія) також доцільно використати *методичний прийом «Реклама»*. Для цього варто запропонувати учням скласти коротку рекламу:

- про Україну – одного зі світових лідерів чорної металургії;
- для інвесторів про Україну як потенційного гравця на ринку сучасних кольорових металів та їхніх сплавів.

Слід зауважити, що однією з найскладніших тем під час вивчення розділу «Вторинний сектор господарства» є тема «Хімічне виробництво. Виробництво деревини, паперу». Під час опануванні цієї теми важливе значення мають міжпредметні зв'язки із хімією, фізикою, біологією. Крім того, практика свідчить, що учні

мають труднощі з розумінням сутності технологічних процесів хімічного виробництва. На уроках із цієї теми формується наукове, технологічне мислення. *Щодо економічної компетентності*, то її формування продовжується і закріплюється шляхом оцінювання учнями переваг використання вторинної сировини у хімічній промисловості.

Зацікавленість в отриманні найсучаснішої інформації, економічну та цифрову компетентність під час вивчення хімічної промисловості можна сформулювати за допомогою *прийому «Хвилинка інтернету»*. Так, учням варто дати таке завдання: «На сайті Європейської спілки хімічної промисловості (<http://www.cefic.org>) перейдіть до віконця *Facts and Figures*, оберіть закладку *Chemical Industry Profile*. Завантажте дані (xls format). У наочному вигляді на перших двох сторінках представлена інформація про обсяги продажів хімічної продукції за регіонами та перша десятка країн» (Павлюк, 2017, с. 160).

Рис. 1. ілюструє те, в якому вигляді містяться дані на сайті Європейської спілки хімічної промисловості. До речі, як видно з рис. 1., сайт є англomовним, отже, робота з ним

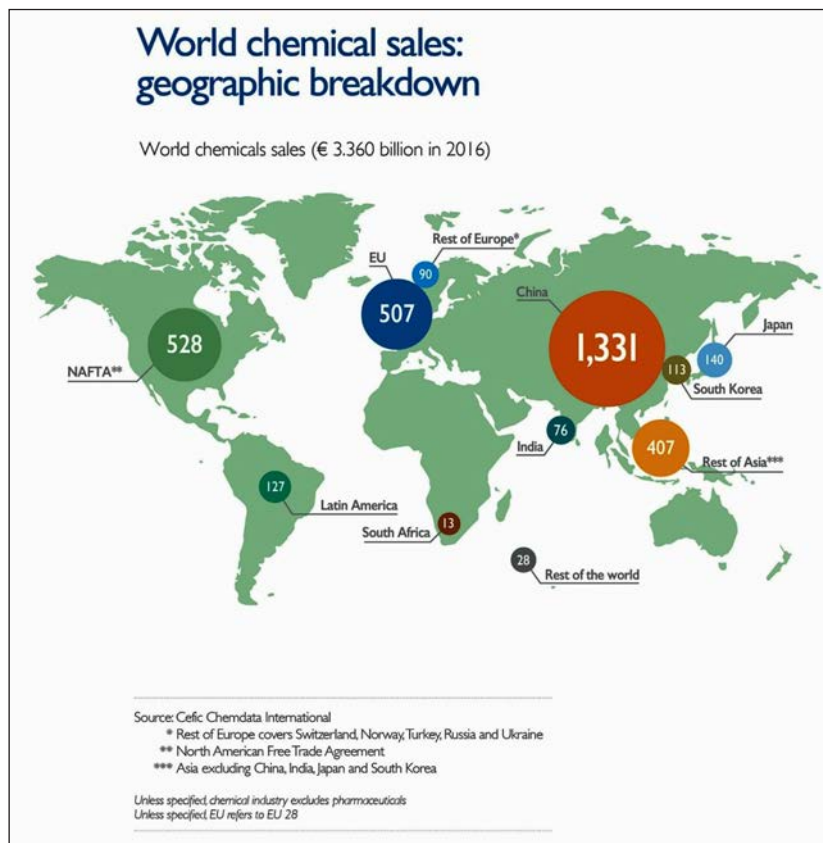

Рис. 1. Обсяги продажів хімічної продукції за регіонами світу, 2016 р.

формуватиме, окрім іншого, й лінгвістичну компетентність учнів.

Крім того, використовуючи *прийом* «*Набуваємо практичних навичок*», можна запропонувати учням за допомогою додаткових джерел знань порівняти властивості та ціну сталевих, пластикових і метало-пластикових труб та з'ясувати, які б із них вони обрали для постачання води й чому? Учням доцільно буде порадити, що порівнювати труби можна за такими критеріями: антикорозійні властивості, необхідність додаткової обробки (наприклад, фарбування), робота на згин, особливості процесу з'єднання, довговічність, ціна за метр.

Одне з найважливіших місць у хімічній індустрії сьогодення посідає фармацевтична промисловість. Оскільки її продукцією людина користується у повсякденному житті доволі часто, варто більше уваги приділити вивченню цієї галузі. *Формування економічних компетентностей учнів під час розгляду фармацевтичної промисловості* може відбуватися шляхом застосування такого прийому, як «*Набуваємо практичних навичок*». Так, учням слід повідомити про те, що в деяких лікарських засобах із різною назвою використовується одна діюча речовина, але ціна на них може суттєво різнитися. Учні мають зібрати дані про такі лікарські засоби та зробити висновок.

Крім того, застосовуючи *прийом* «*Працюємо самостійно*», можна дати учням завдання такого змісту: «Одним із провідних підприємств фармацевтичної промисловості України є компанія «Фармак» (м. Київ). Зайдіть на її офіційний сайт. У вкладці «Відео» знайдіть і перегляньте за посиланням https://farmak.ua/video/virobnichi_potouzhnosti_pat_-farmak_ou_m-shostka відео про розширення діяльності з виробництва готових лікарських засобів та активних фармацевтичних інгредієнтів (АФІ) шляхом створення окремого виробництва в м. Шостка Сумської області». Учні переконуються в тому, що це сучасний комплекс, що включає в себе виробничі дільниці, лабораторії контролю якості та логістичний центр. На новому підприємстві створено понад 100 робочих місць.

Формуванню економічної компетентності під час вивчення лісової та деревообробної промисловості сприятиме застосування прийому «*Мозковий штурм*». Так, наприклад, учням можна задати таке проблемне питання: «За часів СРСР Японія закуповувала сибірську деревину і, на відміну від радянського вироб-

ництва, використовувала її на 120%. Як це можна пояснити?» та запропонувати знайти відповідь на нього за допомогою «мозкового штурму» (Павлюк, 2017, с. 163). Крім того, з метою продовження формування економічних компетентностей під час вивчення цієї теми, а також задля розвитку вміння самостійно здобувати навчальні знання учням можна запропонувати:

- з'ясувати, як у домашніх умовах (власний будинок, дача) можна використовувати відходи деревообробної промисловості та інші рослинні ресурси;

- взяти участь у розробленні проекту використання будівельних матеріалів своєї місцевості.

Найважливішим із сучасних виробництв матеріальної сфери є *машинобудування*. Це головна, найбільш комплексна й наукоємна складова частина промисловості. Отже, наступна тема – «Виробництво машин та устаткування» – має широкі можливості для продовження формування економічних компетентностей учнів. Учні, перш за все, повинні переконатися в тому, що розвиток машинобудування впливає на стан економіки та оборонний потенціал країни, визначає її участь у міжнародному й територіальному поділі праці. Також учні мають зрозуміти, яке значення для соціально-економічного розвитку світу, країни та свого регіону має рівень розвитку машинобудування. Для реалізації цієї мети на етапі актуалізації опорних знань, умінь і навичок варто запропонувати їм *імітаційну гру з такими умовами*:

Ви – керівник галузі машинобудування України. Підготуйте коротку інформаційну довідку про стан галузі: що випускає, де розташовані підприємства, рівень диверсифікації (які ринки збуту переважають, розширення асортименту продукції, оновлення обладнання).

Ви – креативний менеджер галузі машинобудування України. Підготуйте перелік першочергових заходів для виходу галузі з кризи (*Галузі*: залізничного обладнання, аерокосмічна, сільськогосподарської техніки, побутової електротехніки, електронної продукції, обладнання для харчової промисловості).

Під час проведення імітаційної гри учні мають зрозуміти, що суттєвим є не стільки порівняння обсягів вироблюваної продукції, скільки її інноваційність, технологічність, експортна структура. На підтвердження цієї

тези учням слід повідомити, що, наприклад, у США на наукові дослідження в галузі машинобудування витрачають близько 2,5% ВВП, в ЄС – 3%, а в Україні – менше ніж 0,1% (Павлюк, 2017, с. 180).

У межах цієї теми продовжувати розвивати навички господарського оцінювання розвитку країни, свого регіону, навички підприємницької діяльності та, відповідно, формувати економічну компетентність допоможе прийом «Практичність теорії». Учням варто дати завдання поцікавитися на сайті своєї області/міськдержадміністрації, які підприємства машинобудування є в області/районі/місті. Зайти на сайт одного з них та з'ясувати сучасний стан (працює чи перебуває у стадії банкрутства, яку продукцію випускає). Якщо хтось із родичів чи знайомих працює на підприємстві галузі, поцікавитися в них його станом.

Формувати технічні та економічні компетентності, а також виховувати повагу до робітничих професій можна шляхом ознайомлення з офіційними сайтами провідних підприємств машинобудування України. Так, наприклад, учням варто повідомити про те, що у прямому ефірі можна спостерігати за виробничим процесом на Новокраматорському машинобудівному заводі на його офіційному сайті (адреса сайту: <http://www.nkmz.com/>).

Провідне місце у транспортному машинобудуванні належить *автомобілебудуванню*. Під час вивчення автомобілебудування економічна компетентність учнів повинна проявитися в розумінні ними переваг розташування окремих підприємств машинобудування в малих містах, селищах. Учням необхідно повідомити про завод «Єврокар», розташований у с. Соломоново Ужгородського району Закарпатської області. Цей завод є офіційним виробником автомобілів марки «Шкода» в Україні. Виробничі потужності заводу – 80 тис. автомобілів на рік. Із процесом зборки автомобілів на заводі «Єврокар» можна ознайомитися за посиланням: <http://www.skoda-auto.ua/company/skoda-solomonovo>.

Крім того, учням доцільно запропонувати провести міні-дослідження «Географія моєї автомрії», завданнями якого буде: поглибити їхні знання про світовий ринок автомобілів; розвивати навички аналізу попиту споживачів автомобільного транспорту, уміння зіставляти факти, аналізувати матеріал, робити узагальнення; вдосконалювати навички роботи з картою та картосхемами; формувати здібності

до колективної творчої праці. Методичні рекомендації щодо проведення цього дослідження містяться в посібнику «Учнівські дослідження в курсі «Україна і світове господарство», автор-укладач З.В. Філончук.

Розвиток економічних компетентностей учнів значною мірою реалізується також і під час вивчення *географії точного машинобудування*. Так, наприклад, учням варто задати проблемне питання такого змісту: «Чому в Україні відсутні заводи зі складання смартфонів?». Для ґрунтовної відповіді на це питання слід запропонувати їм ознайомитися з аналітичним оглядом «У пошуках української електроніки», який розміщено на сайті журналу «Економічна правда» (додаток до журналу «Українська правда»). Стаття доступна за посиланням: <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/07/20/550642/>.

З метою набуття економічних навичок практичного змісту під час вивчення цієї ж теми варто запропонувати учням:

– уявити, що їм потрібно придбати комп'ютер. Учні повинні з'ясувати, яка інформація їм знадобиться для обрання потрібної моделі, та де і як її можна знайти;

– дізнатися, що таке контрафактна продукція, у чому полягає небезпека її використання і як її розпізнати.

До найдавніших видів економічної діяльності належить *легка промисловість*. Вона є однією з найважливіших у господарстві багатьох країн, у тому числі й України. Отже, вивчення наступної теми – «Виробництво тканин, одягу, взуття» – є вкрай актуальним. Під час опанування теми учні мають зрозуміти наявність прямої залежності між рівнем економічного розвитку країни та обсягом виробництва побутових товарів, у тому числі продукції легкої промисловості. *Безпосереднє набуття економічних компетентностей* під час вивчення зазначеної теми реалізується через вміння учнів порівнювати ціни аналогічних видів продукції різних виробників легкої промисловості, пояснювати відмінності з урахуванням вартості сировини, робочої сили, обладнання, курсу валют тощо. Для реалізації зазначеної мети найкраще застосовувати прийом «Поміркуйте». Роль вчителя в запропонованому прийомі зводиться переважно до консультативної функції. Його завдання – спрямувати самостійну діяльність учнів, показати, що знання – це не кимось викладений матеріал, а досвід реального життя. Важливою є не стільки сума знань,

скільки опанування різних способів її отримання. Прикладом реалізації прийому «Поміркуйте» є такі питання:

Однією з особливостей легкої промисловості є швидка віддача вкладених коштів. Чому саме невеликі підприємства дозволяють отримати найбільший прибуток за мінімальних витрат?

У більшості країн Західної Європи вважається, що повсякденний одяг та взуття в першу чергу мають бути якісними, зручними та комфортними і не слід звертати великої уваги на моду та торговельні марки. Чи поділяєте ви цю точку зору? Чому?

Чому в Україні зростає кількість магазинів «секонд-хенду»?

Перетворити навчання на дійсно творчий процес, побачити географічні закономірності навколо себе допомагають *практичні завдання, пов'язані із реальним життям*. Так, учням можна запропонувати переглянути відеопрезентації провідних підприємств швейної галузі України. Наприклад, за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=qrowj4DP9Ls> доступна відео-презентація ПП «Вікторія 8» – одного з провідних підприємств швейної галузі в Україні з виготовлення високоякісного жіночого одягу. Після перегляду відео-презентації учні мають дати обґрунтовану відповідь на питання: «Чи готові вони працювати на такому підприємстві?». До речі, запропоноване завдання є прикладом проведення профорієнтаційної роботи з учнями.

Формувати підприємливість як складову частину економічної компетентності учнів націлене таке завдання практичного змісту: «Кілька років «родзинкою» Козятинської швейної фабрики є бренд дитячого та підліткового одягу «BoGi». Підготуйте ТОП-10 світових брендів підліткового одягу. Чи шують в Україні якісний одяг для підлітків?».

Варто зауважити, що Навчальною програмою з географії на 2018–2019 рр. передбачене проведення дослідження «Малі і середні міста України – центри швейного виробництва», метою якого є поглиблення знань учнів із географії швейного виробництва в Україні; формування навичок роботи з додатковими джерелами інформації; розвиток комунікативних здібностей учнів, *підприємливості*, лідерських якостей. Методичні рекомендації щодо проведення цього дослідження містяться у посібнику «Учнівські дослідження в курсі «Україна і світове господарство», автор-укладач З. В. Філончук.

Основа сучасного промислового виробництва України становить *харчова промисловість*. Від рівня її розвитку, стабільності функціонування залежить стан економіки, продовольча безпека держави, рівень життя населення. Отже, наступна тема, що розглядається, – «Виробництво харчових продуктів, напоїв».

Економічні компетентності учнів під час вивчення цієї теми реалізуються через вміння оцінювати роль малих підприємств та фізичних осіб-підприємців у розвитку бізнес-середовища свого населеного пункту, району та забезпеченні населення продуктами харчування. Учні також мають навчитися визначати вартість продуктового кошика родини, співвідношення вітчизняних та імпортованих продуктів у ньому.

Слід наголосити, що Навчальною програмою з географії на 2018–2019 рр. у межах вивчення названої теми передбачене проведення дослідження «Українські та імпортовані продукти у споживчому кошику вашої родини», метою якого є закріплення і поглиблення знань про традиційні виробництва харчових продуктів різних країн світу, права споживача на якісні товари і послуги; визначення місця України на світовому та європейському ринках продовольства; спонування учнів надавати перевагу продуктам харчування українського виробництва над іншими під час планування покупок для родини. Методичні рекомендації щодо проведення цього дослідження містяться в посібнику «Учнівські дослідження в курсі «Україна і світове господарство», автор-укладач З.В. Філончук.

Крім того, учням можна запропонувати таке мінідослідження: скласти меню на тиждень зі страв тільки традиційної української кухні та аналогічне меню зі стравами, що стали звичними. Учні мають зазначити: перелік продуктів, необхідних для приготування страв української кухні та страв інших кухонь, а також вартість обох наборів продуктів і зробити висновок.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи вищевикладене, вкотре зауважимо, що успішний економічний розвиток України неможливий без громадян, які обізнані з основними економічними процесами та явищами, розуміються на тенденціях розвитку національного та світового господарства, готові змінюватися і пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперативно отримувати необхідну інформацію, швидко

приймати ефективні рішення та навчатися впродовж усього життя. Через це в сучасній українській школі в цілому та на уроках географії зокрема значне місце відводиться формуванню економічних компетентностей учнів. Сподіваємося, що запропоновані у цій статті рекомендації стануть додатковим методичним інструментарієм для вчителів географії, які викладають курс «Україна і світове господарство» та мають формувати економічні компетентності учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гільберг, Т.Г. (2017). Географія : підручник для 9 класу. Київ : Орion [Galberg, T.G.

(2017). Geography : for the 9th grade. Kyiv : Orion (In Ukrainian)].

2. Довгань, Г.Д. (2017). Географія : підручник для 9 класу. Харків : Ранок [Dovgan, G.D (2017). Geography : for the 9th grade. Kharkiv : Wounds (In Ukrainian)].

3. Кобернік, С.Г. (2017). Географія : підручник для 9 класу. Кам'янець-Подільський : Абетка [Kobernik, S.G. (2017). Geography : for the 9th grade. Kam'yanets-Podilsky : Abetka (In Ukrainian)].

4. Павлюк, Н.І. (2017). Усі уроки географії. 9 клас. Україна і світове господарство. Харків : Основа [Pavlyuk, N.I. (2017). Usi lessons geography. 9th grade Ukraine and svitov gospodaratstvo. Kharkiv : Basis (In Ukrainian)].

Стаття надійшла до редакції 31.05.2019